

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

24 август 2023 година

ЧАСТ 1 (Време за работа: 60 минути)

Отговорите на задачите от 1. до 21. включително отбелязвайте в листа за отговори.

1. В кой ред думата е изписана правилно?

- А) порозовяли
- Б) осмирителен
- В) следдипломен
- Г) незговорчиви

2. В кое изречение е допусната правописна грешка?

- А) Правилата за безопасност са задължителни за всички, които тренират в новата зала.
- Б) На откриването на турнира присъстваха състезатели от различни възрастови категории.
- В) Журналистът настояваше да получи отговор на въпроса, който очевидно притесни госта му.
- Г) Документи за участие в конкурса за директор са подали двама магистри по биология.

3. В кое изречение е допусната правописна грешка?

- А) През 1935 г. във фабриката на инж. Цветан Недков е внедрен памуко-тъкачен стан.
- Б) Планирам да започна работа като помощник-готвач още през лятната ваканция.
- В) Тази година картинната галерия ще отбележи своя 25-годишен юбилей с три изложби.
- Г) За любителите на класическата музика концерт ще изнесе световноизвестен пианист.

4. В кое изречение НЕ е допусната граматична грешка?

- А) Трябва да имаме речева стратегия, когато започваме да говориме.
- Б) Най-посещаван на празници е манастира, разположен над града.
- В) Конкуренцията между българския и полския отбор е голяма.
- Г) Явиха се само двама кандидата за предложената позиция.

5. В кое изречение е допусната граматична грешка?

- А) Новият и старият директор отправиха емоционални послания към служителите.
- Б) Следващите пет заглавия са на филми, чийто касов успех едва ли някога ще бъде надминат.
- В) От самото си създаване нашият екип работи с Държавна агенция за закрила на детето.
- Г) Уважаеми господин Петров, съжалявам, че толкова дълго сте чакали решението на комисията.

6. В кое изречение е допусната пунктуационна грешка?

- А) Подходящ за всеки сезон, този нов парфюм съчетава аромати на лайм, портокал и жасмин.
- Б) Нощното августовско небе, обсипано с безброй звезди, се разстилаше пред погледа му.
- В) Филмът на младия български режисьор ми хареса и като концепция, и като реализация.
- Г) В днешното предаване скъпи слушатели, ще разговаряме за опазването на тревните площи.

7. В кое изречение е допусната пунктуационна грешка?

- А) Това е човекът, на когото мога да доверя всичките си тайни и който винаги ми е помагал в живота.
- Б) Учените все още не знаят със сигурност защо хората сънуват и дали сънищата имат връзка с преживяното.
- В) Странно е поведението на онези, които, за да бъдат харесвани от всички са безкритични.
- Г) Едва ли има родител, който да не иска да зарадва детето си, като му отделя повече време.

8. В листа за отговори запишете правилната за изречението форма на думата, поставена в скоби.

В статията си психологът обяснява разликата между злорадството и (завист).

9. В листа за отговори запишете правилно САМО думата, в която е допусната правописна грешка.

През есенните месеци зачестяват случаите на ожилване от пчели.

10. В листа за отговори запишете правилната за изречението форма на думата, поставена в скоби.

Трябва да се определят двамата (участник), които да представят стратегията си пред журито.

11. В листа за отговори запишете САМО правилната за изречението форма на думата, в която е допусната граматична грешка.

Чаят от корените на растението укрепва имунната и дихателната системи.

12. В листа за отговори запишете САМО думата, с която да поправите граматичната грешка в изречението.

Всички окуражаваха момичето, защото искаха точно тя да победи в състезанието.

13. В текста са пропуснати САМО ПЕТ препинателни знака. Препишете ЦЕЛНИЯ текст в листа за отговори, като поставите пропуснатите знаци.

В света на медицината т.нар. „бабини рецепти“ обикновено се свързват със суеверие. Оказва се обаче че доста от тях представляват интерес за съвременната наука доказателство за което е и книгата Бабини деветини. Използвайки най-новите изследвания авторът ѝ проучва повече от петдесет народни суеверия за да помогне на читателя да се ориентира кое е истина и кое – измислица.

Прочетете двата текста и изпълнете задачите към тях (от 14. до 21. включително).

ТЕКСТ 1

Ако попитаме един среднестатистически млад човек, за когото културните удоволствия се свеждат най-вече до попконцертите и дискотеките, влизал ли е в оперна зала, той най-вероятно би ни се изсмял. Би обяснил, че смята операта за старомоден жанр, в който всичко е приповдигнато и преувеличено и в който „нормалната“ човешка реч е заменена с пеене. Как да си обясним тогава, че операта и през 21. век все още привлича публика от всички части на планетата? Любопитен е фактът, че след Втората световна война западният авангард изцяло отхвърля операта (както и класическата музика изобщо) като „буржоазно изкуство“, вследствие на което 30 години не се появява нито една опера. Но от края на миналия век и до днес този жанр преживява истински бум не само сред новите, но и сред по-старите поколения композитори.

Какво кара хората да си купят билет за опера и търпеливо да чакат дори и няколко години, за да съпреживеят любимите си арии на някоя от световните оперни сцени? Или да се тълпят вечер преди самото представление пред касите – без значение колко висока е цената на билетите – с надеждата по щастлива случайност да си осигурят един билет? Операта не понася подражанието на действителността и дреботемиято. Действителността в нея е пречупена през вълшебно огледало или е погледната сякаш от друга планета. Затова всичко в операта изглежда преувеличено и приповдигнато, тъй като тя има свойството не толкова да извежда на преден план самия сюжет, колкото да създава неповторима атмосфера.

ТЕКСТ 2

- **Как гледате на опитите днес да се смесват оперни гласове с попмузика?**
- Аз съм твърде много музикант, за да приема такъв „търговски“ подход. Зная, че живеем в света на телевизията, на високите технологии. Аз не съм правила никога компромис, а подобно смесване на жанровете е компромис. Смятам, че влезе ли в друг жанр, оперният певец става смешен. Ние, оперните певци, имаме съвсем друга гласова постановка, най-важното – естетиката ни е друга. Нямаме вкус към „леката“ музика. Затова такива опити ми изглеждат доста абсурдни.
- **Смятате ли, че интернет поколението има това специфично музикално чувство, което е характерно за операта?**
- Аз самата не съм от това поколение. Наистина всичко се променя, но смятам, че културата трябва да се съхрани. Човекът има потребност от изкуството, а не само от компютъра и от цифрите. Ние, по-старите, трябва да предадем своя опит на младото поколение, да му внушим, че оперното изкуство възвисява духа. Не само компютрите правят живота.
- **Какво ще стане с операта през нашия век? Ще „мутира“ ли под влиянието на съвременните технологии, или ще остане островче на чисто човешкото?**
- Ако нашата цивилизация оживее, ще оживее и операта, ако загине... Но аз се надявам, че цивилизацията ни няма да загине. Питала съм се как ще повлияят технологиите на операта. Само преди месец чух един концерт със съвременна музика, в който всичко беше направено от компютри. И хорът беше направен от компютър. Машината няма дух, няма мозък, няма емоция, а човекът има чувства, има и душа. Затова операта винаги ще се прави от живи хора.

14. Защо според Текст 1 всичко в операта изглежда приповдигнато и преувеличено?

- А) В операта отсъства „нормалната“ човешка реч и се набляга единствено на пеенето.
- Б) В операта на преден план се извежда самият сюжет, изпълнен с остри конфликти.
- В) Операта се въздържа от подражанието на действителността и от дреботемиято.
- Г) На операта отдавна не може да се гледа като на някакво културно удоволствие.

15. В Текст 1 се защитава позицията, че:

- А) Операта си остава непреходно изкуство.
- Б) Цените на билетите за опера са прекалено скъпи.
- В) Оперното изкуство вече е отживелица.
- Г) Операта трябва да се отрече като „буржоазно изкуство“.

16. Защо подчертаното изречение в Текст 2 завършва с многоточие?

- А) Защото певицата е наясно, че това рано или късно все ще се случи.
- Б) Защото певицата не иска да изрече на глас, че операта може да загине.
- В) Защото певицата си дава сметка, че операта никога няма да загине.
- Г) Защото певицата е убедена, че съвременната музика ще измести операта.

17. Кое противопоставяне НЕ присъства в нито един от двата текста?

- А) свят на технологиите – свят на изкуството
- Б) комерсиалност в изкуството – безкомпромисност в изкуството
- В) почитатели на поп музиката – почитатели на оперното изкуство
- Г) фолклорна музика – класическа музика

18. Запишете израза, чрез който в Текст 1 е означен разцветът на оперното изкуство сред композиторите.

19. Запишете ЕДИН аргумент от Текст 1 в подкрепа на твърдението, че и днес оперното изкуство има своя публика по цял свят.

20. Запишете ЕДИН аргумент от Текст 2 в подкрепа на твърдението, че оперното изкуство има бъдеще.

21. В текст до 5 изречения коментирайте връзката между съвременните технологии и изкуството.

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

24 август 2023 година

ЧАСТ 2 (Време за работа: 60 минути)

Отговорите на задачите от 22. до 40. включително отбелязвайте в листа за отговори.

22. В листа за отговори запишете САМО паронима, с който да поправите лексикалната грешка в изречението.

Ваниловата есенция предава много приятен аромат на този иначе обикновен десерт.

23. За всяко празно място изберете УМЕСТНАТА ДУМА и я запишете срещу съответната буква в листа за отговори.

Професиите на учителя и на екскурзовода си приличат. Но освен (А) те имат и някои различия. Докато учителят трябва да е по-настоятелен и по-взискателен към учениците, за да усвоят новите знания, то екскурзоводът трябва да бъде по-умерен и по-снизходителен към туристите, за да може да ги (Б). Така туристите ще се чувстват комфортно, ще (В) приятни емоции от пътуването и ще им остане незабравим спомен.

- А) недостатъци, сходства, преимущества
- Б) наставлява, предразположи, регистрира
- В) доживеят, надживеят, изживеят

24. Кой от мотивите е интерпретиран в „Потомка“?

- А) за героичната саможертва
- Б) за свободата на човешкия дух
- В) за изневярата като непростим грях
- Г) за значимостта на материалните ценности

25. Кой от мотивите е интерпретиран в посочените откъси?

*Да усещам своя радостта
на невинното дете, което
първите снежинки от небето
сбира със отворена уста. (А. Далчев, „Молитва“)*

*Във този черен като въглен град
ще бъде зимата навярно черна,
незайни – ангелите и снегът. [...]*

*Бял сняг ще има само във градините,
където са играели деца. (А. Далчев, „Сняг“)*

- А) за детското страдание във враждебния град
- Б) за студенината и неприветливостта на света
- В) за неразбирането на децата от възрастните
- Г) за детската непосредственост и чистота

26. Заглавието „Ноев ковчег“ в контекста на творбата препраща към:

- А) фолклорното начало в сюжета на творбата
- Б) смъртта на библейски старозаветен герой
- В) съхраняването и пренасянето на ценното в живота
- Г) божия гняв, довел до построяване на Ноевия ковчег

27. Каква е ролята на епиграфа към Първа част на „Железният светилник“?

*Овде дърво столовито,
столовито, грановито,
гранки му са до небеси,
а корени – сура земя;
гранки му са мили снаи,
а корени – синовите,
а връшките – мили внуци!
Народна песен*

- А) Насочва към интерпретиране на социална проблематика.
- Б) Загатва значимостта на родовия свят в творбата.
- В) Внушава принадлежност към свят на индивидуалности.
- Г) Подказва острия конфликт между човека и природата.

28. Каква е ролята на цитираното двустихие от „Новото гробище над Сливница“ в контекста на творбата?

*Но кой ви знай, че спите в тез полета?
Над вашия гроб забвеньето цъфти.*

- А) Задава реторичен въпрос към виновниците за жестоката кръвопролитна война.
- Б) Изразява идеята за духовното безсмъртие на героите въпреки тяхната забрава.
- В) Въвежда мотива за забравата на героичната саможертва на българските воители.
- Г) Откроява забравата на възрожденските идеали в следосвобожденското общество.

29. Коя тема е интерпретирана в откъса от стихотворението „Размисъл“ на Владимир Башев?

*Ако няма какво да дадем на света,
за какво сме родени?
Ний не щем нито славата, ни участта
на големите гении!
Просто трябва
да имаме нежността
на оная незнайна женица,
дето първа втъкала е прелестта*

*на земята ни във шевница.
Просто трябва
да имаме скъпия дар,
озарил оная майстор чудесен,
който първи е теглил
върху явора шар
и дървото е станало песен.*

- А) трудът и творчеството
- Б) животът и смъртта
- В) вярата и надеждата
- Г) изборът и раздвоението

30. Кое от твърденията е вярно?

- А) Както в „При Рилския манастир“, така и в „Градушка“ природата е благосклонна към човека.
- Б) За разлика от „Градушка“ в „При Рилския манастир“ човекът преоткрива своята хармония с природата.
- В) За разлика от „При Рилския манастир“ в „Градушка“ човекът се възхищава от величието на природата.
- Г) Както в „Градушка“, така и в „При Рилския манастир“ Бог наказва човека чрез природата.

31. Кое от тълкуванията съответства на смисъла на откъса от „Песента на колелетата“?

Работите му отиваха добре. Беден и прост ковач някога, сега той беше прочут майстор, при когото идеха поръчки от най-далечни краища. Работа имаше повече, отколкото му трябваше. Сали Яшар не обичаше да връща никого, пък и колкото повече работа имаше, колкото повече трябваше да бърза, толкова по-добре работеше. Идеха му неподозирани и от него самия сили, разпалваше се, работеше със страст, с увлечение, ръката му ставаше сигурна, погледът – точен, и желязото под неговия чук добиваше неочаквано такива свършени форми, каквито той не би могъл да направи и при най-бавната и внимателна работа. А тъкмо такава работа беше по сърце на Сали Яшар и от неговите ръце излизаха каруци, които бяха същинско чудо...

- А) Представена е отговорността на героя пред семейството и общността.
- Б) Утвърден е стремежът към забогатяване като цел на съществуването.
- В) Загатнат е драматичният конфликт между външния и вътрешния свят.
- Г) Осмислен е трудът като израз на духовната щедрост на човека.

32. Природата като пейзаж на човешката душа присъства в:

- А) „Колко си хубава!“
- Б) „Градушка“
- В) „Спи езерото“
- Г) „До моето първо либе“

33. Образът на смъртта е ключов за смисловите внушения на:

- А) „Спи езерото“
- Б) „При Рилския манастир“
- В) „До моето първо либе“
- Г) „Колко си хубава!“

34. Кои две творби представят историята чрез образа на нейните безименни творци?

- А) „Железният светилник“ и „Ноев ковчег“
- Б) „Бай Ганьо журналист“ и „История“
- В) „Потомка“ и „Новото гробище над Сливница“
- Г) „Новото гробище над Сливница“ и „История“

35. Съпоставете интерпретациите на темата за родното в „Бай Ганьо журналист“ и в „Балкански синдром“ и запишете ЕДНА прилика между тях в листа за отговори.

36. В листа за отговори запишете каква представа за властта се постига чрез речта на съдия-изпълнителя в следния откъс от „Андрешко“:

Е, ама чакай, жено селяшка – властта се лесно не лъже! Пипа тя – здраво типа! За вас камшик, руски камшик – така ще се оправите... Станахте пияници, пропаднахте, развалихте се – ще станете неспособни данъкоплатци и ще съсипете държавата. Ах, защо нямам повечко власт! Ангели ще ви направя.

37. В листа за отговори разтълкувайте заглавието „Колко си хубава!“ в контекста на творбата.

38. В листа за отговори запишете ЕДНО значение на повторението „Сега съм у дома“ за изграждане на смисъла на творбата „При Рилския манастир“.

39. Свържете заглавието на всяка от творбите с нейния автор. В листа за отговори срещу всяка буква запишете цифрата, съответстваща на името на автора.

А) „Борба“	1. Елисавета Багряна
Б) „Потомка“	2. Петя Дубарова
В) „Посвещение“	3. Христо Ботев

40. В текст до 5 изречения обяснете ролята на метафората в посочения цитат за смисъла на творбата „Две души“ на Пейо Яворов.

Аз не живея: аз горя.

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

24 август 2023 година

ЧАСТ 3 (Време за работа: 120 минути)

Аргументативния текст напишете в листа за отговори на предвиденото място.

41. Напишете аргументативен текст в обем до 4 страници по ЕДНА от следните две теми:

Тема за есе

*Милосърдието – мяра за човешката сила
(Есе)*

Тема за интерпретативно съчинение

*Геройство и памет
(Интерпретативно съчинение върху „Новото гробище над Сливница“ на Иван Вазов)*

Покойници, вий в други полк минахте,
де няма отпуск, ни зов за борба,
вий братски се прегърнахте, легнахте
и „Лека нощ“ навеки си казахте –
до втората тръба.

Но що паднахте тук, деца бурливи?
За трон ли злат, за някой ли кумир?
Да беше то – остали бихте живи,
не бихте срещали тъй горделиви
куршума... Спете в мир.

Българийо, за тебе те умряха,
една бе ти достойна зарад тях,
и те за теб достойни, майко, бяха!
И твоего име само кат мълвяха,
умираха без страх.

Но кой ви знай, че спите в тез полета?
Над вашия гроб забвеньето цъфти.
Кои сте вий? Над сянката ви клета
не мисли никой днес освен поета
и майките свети.

Борци, венец ви свих от песен жива,
от звукове, що никой не сбира:
от дивий рев на битката гръмлива,
от екота на Витоша бурлива,
от вашето ура.

И тоз венец – той няма да завене,
и тая песен вечно ще гърми
из българските планини зелени,
и славата ще вечно пей и стене
над гробни ви хълми.

Почивайте под тез могили ледни:
не ще да чуйте веч тръба, ни вожд,
ни славний гръм на битките победни,
към вечността е маршът ви последни.
Юнаци, лека нощ!